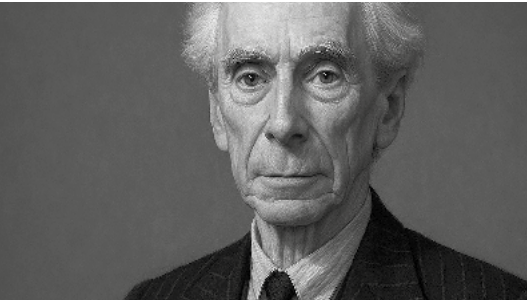

clàssic

«El futur del pacifisme»

Bertrand Russell
Matemàtic i filòsof

El gal·lès Bertrand Russell va ser un dels matemàtics i filòsofs més influents del segle XX. Més enllà de la seva extensa trajectòria acadèmica i professional, que el va portar a guanyar el Premi Nobel de Literatura va ser un referent pacifista a escala mundial, tot liderant croades contra l'armament nuclear, el bel·licisme i les diferents formes d'imperialisme. La seva oposició a l'acció militar, però, no era incondicional. El text que segueix — publicat a *The American Scholar*, l'hivern de 1943-1944— és una crítica al que anomena «pacifisme absolut», i una defensa d'un «pacifisme polític relatiu», que no es limiti a «evitar les guerres» sinó que miri de crear les condicions perquè aquestes no es produeixin; la qual cosa el porta a defensar que, per exemple, la guerra global contra l'Alemanya Nazi era necessària. El text inclou, així mateix, una crida a crear un organisme internacional que pogués gestionar els conflictes entre estats per tal d'evitar les guerres, tot anticipant les Nacions Unides.

La paraula «pacifisme» s'empra de diversos sentits diferents, i abans de tractar les qüestions substancials, serà bo aclarir certes ambigüitats verbals.

El «pacifisme absolut» és la doctrina que en totes les circumstàncies està malament prendre la vida humana o, per alguns, fins i tot la vida animal. També hi pot haver una objecció a tot ús de la força, fins i tot quan no arriba a prendre's la vida. Aquesta doctrina va ser defensada per Tolstoi i és defensada per Gandhi; formava part del credo dels quàquers i encara és defensada per diverses sectes. Entre els cristians, es basa en el manament «no mataràs». Aquest manament no diu que només s'ha de matar la gent dolenta, o només s'ha de matar segons el degut procés legal, o només s'ha de matar en defensa del país; diu, simplement i inequívoca, «No mataràs». Per tant, els qui consideren la Bíblia com la Paraula de Déu són incoherents quan permeten certs tipus de mort. El Sermó de la Muntanya, en inculcar la no-resistència, reforça la posició pacifista absoluta per a aquells el sistema moral dels quals es basa en la Bíblia.

La doctrina de la noviolència, que s'ha practicat extensament a l'Índia, es pot defensar per motius que no siguin els religiosos. En determinades circumstàncies, és la millor política i la més pràctica. Aquestes circumstàncies es produeixen quan una part està desarmada, però decidida, mentre que la part contrària està armada, però irresoluta. Matar les persones que no es resisteixen és un afer repugnant, i les persones decents cediran força abans que no pas persistir-hi. Però quan l'enemic és decidit i brutal, el mètode no té èxit. L'Església va perseguir els heretges i els jueus sense descans, fins i tot quan no van oferir cap resistència armada. Els japonesos, si conquerissin l'Índia, anorrearien qualsevol moviment de no-cooperació per part dels seguidors de Gandhi. El pacifisme absolut, per tant, com a mètode d'assolir fins propis, està subjecte a limitacions molt severes.

Hi ha, però, un altre motiu pel qual es pot defensar el pacifisme absolut, i és quan els mals de la guerra superen els mals de la derrota. Jo mateix he mantingut aquesta opinió pel que fa a la majoria de les guerres, però mai no l'he mantinguda pel

que fa a totes. Vaig sostenir en el seu moment, i encara sostinc, que els mals resultants de la guerra de 1914 i 1918 van ser majors que els mals que haurien resultat de fer concessions al Kàiser i que haurien evitat la guerra. Però vaig sostenir durant tota l'última guerra, i encara sostinc, que val la pena lluitar algunes guerres. En aquells moments, vaig posar com a exemple que, la Guerra d'Independència dels EUA va valer la pena; ara hauria d'afegir la guerra actual.¹

El «pacifisme relatiu» és la doctrina que afirma que les guerres que val la pena lluitar són molt poques, i que els mals de la guerra són gairebé sempre més grans del que semblen a les poblacions emocionades en el moment en què aquesta esclata. La doctrina pot anar més enllà, i insistir que una forma de vida civilitzada i humana difícilment pot sobreviure on les guerres són freqüents i greus. Donat aquest plantejament, el pacifista relatiu insistirà que és d'una importància immesurable crear els mecanismes que facin minvar la probabilitat de grans guerres.

¹ Nota de la traducció: es refereix a la Segona Guerra Mundial.

Hi ha una altra distinció important, és a dir, la que hi ha entre el pacifisme individual i el polític. El pacifista individual diu: No importa el que pugui ordenar el meu govern, jo no lluitaré. El pacifista polític, al contrari, es preocupa d'excloure de la guerra el seu govern. Algunes sectes religioses, tot i que són individualment pacifistes, no es poden anomenar pacifistes polítiques, perquè consideren que és incorrecte participar en la política. Per contra, moltes persones que s'esforcen, per principi, d'evitar que el seu país entri en guerra, consideren, malgrat tot, que és el seu deure participar-hi quan hi ha guerra.

En considerar el futur del pacifisme, hem de distingir entre les menes de pacifisme en qüestió. Crec que la mena de pacifisme més útil, i també la que més probabilitats té d'influir eventualment, és el «pacifisme polític relatiu». Segons aquest punt de vista, hi ha causes, però només unes poques, per les quals val la pena fer la guerra; però sigui quina sigui la causa, i per molt justificable que sigui la guerra, aquesta provoca mals tan grans que és d'immensa importància trobar formes més enllà de la guerra, d'assolir les coses per

les quals valdria altrament la pena fer-la. Crec que val la pena lluitar per evitar que Anglaterra o els EUA siguin conquerides pels nazis, però seria molt millor si aquest fi es pogués assegurar sense la guerra.

Per a això, calen dues coses. Primer, la creació d'un govern internacional, que posseeixi el monopoli de la força armada i que garanteixi a tots els països no haver de patir agressions; segon, que les guerres —que no siguin guerres civils— estiguin justificades quan, i només quan, es lluiti en defensa del dret internacional establert per l'autoritat internacional. —La qüestió de les guerres civils presenta problemes especials, els quals plantejaré més endavant.— Un cop establert el govern internacional, aquest establiria el criteri clar a quines guerres s'hauria de donar suport.

Mentre no existeixi cap govern internacional, ens veiem obligats a cercar algun altre criteri. No podem dir, simplement, que donarem suport a qualsevol bàndol que sembla més probable que establirà un govern internacional si en surt victoriós; Hitler, si és victoriós, es convertiria en Em-

perador del Món, però el seu govern, per universal que sigui, no seria el que voldríem. El govern internacional ha d'estar fonamentat en la justícia, en el respecte per la llibertat nacional, dins dels límits que l'existència d'una autoritat internacional fa possible, i en un afany per evitar els ressentiments que genera la injustícia i que probablement promourien la rebel·lió contra l'autoritat internacional. L'objectiu del nostre afany no hauria de ser qualsevol govern mundial, sinó només un que tingui aquests objectius en compte. Si és probable que aquest objectiu l'asseixeix la victòria de les Nacions Unides, aquesta seria una raó decisiva per donar-hi suport. Però encara que no es creï cap govern internacional al final de la guerra, hauria de considerar-se justificada la guerra pel fet que el seu motiu és la resistència a la tirania i a l'agressió, i el resultat de la nostra victòria, fins i tot en el pitjor dels casos, probablement serà molt menys dolent que el resultat d'una victòria dels nazis i els militaristes japonesos.

El pacifista polític dirà: és important evitar les guerres, però no es poden evitar anunciant una mera manca de

voluntat d'anar a la guerra. Aquest va ser l'error dels apaivagadors i aïllacionistes a la Gran Bretanya i als EUA. El resultat va ser un augment continu de les provocacions per a la guerra, fins que finalment les provocacions es van tornar insuportables i va esclatar la Guerra Mundial. Si es vol evitar la guerra, hi ha d'haver una voluntat clarament expressada d'anar-hi per certs fins, però no per cap altre. Aquests fins haurien de ser la resistència a l'agressió a qualsevol lloc i contra qualsevol persona, i tan aviat com sigui possible, aquest propòsit hauria de rebre la seva organització adient en un govern internacional. Les guerres cessaran quan, i només quan, es faci evident més enllà de tot dubte raonable que en qualsevol guerra l'agressor serà derrotat.

Queda contemplar la qüestió de la guerra civil —que inclou la revolució. L'actitud dels EUA pel que fa a aquest tema és curiosa. El govern es basa en el dret de revolució; fins i tot les Filles de la Revolució Americana sostenen, tal com indica el seu nom, que va haver-hi una vegada una revolució justificable. Però aquesta doctrina només s'aplica al passat.

De moment, els EUA no admeten cap estranger al procés de naturalització, tret que estigui disposat a jurar que s'oposa al derrocament de tots els governs, fins i tot el de Hitler, per la força o la violència; al mateix temps, ha de jurar que utilitzarà la força o la violència per derrocar un govern sempre que el govern dels EUA ho demani. Així tots els immigrants estan obligats per llei a cometre perjuri.

El dret a la revolució en determinades circumstàncies ha estat, i encara és, un dret important. Tots estaríem contents de veure una revolució contra els nazis a Alemanya, o contra el Règim de Vichy a França. Molt poca gent sostindria que França encara hauria d'estar sota els Borbons, o Rússia sota els Romànov, però cap de les dues s'hauria pogut desfer, sinó mitjançant una revolució. Alhora, hi ha revolucions dolentes i bones; Mussolini, Hitler i Franco en proporcionen la prova visible. Un govern internacional no seria gaire satisfactori si permetés revolucions feixistes als diversos països sobre els quals tingués autoritat nominal. Crec que podem dir que una revolució justificable és aquella que té el suport de

la majoria, mentre que una d'injustificable és aquella que pretén establir la tirania per part d'una minoria. En aquest cas, la necessitat de permetre revolucions es pot obviar mitjançant la creació de mecanismes que facin possible un canvi en la forma de govern sempre que ho demani una majoria en un plebiscit dut a terme per l'autoritat internacional. Aquest plebiscit s'hauria de celebrar sempre que se sol·liciti; en cas contrari, hi hauria una probabilitat considerable de revolució. Donada aquesta disposició, l'autoritat internacional tindria tant el dret com el deure de prohibir les revolucions.

Tanmateix, queda un problema difícil que qualsevol govern internacional haurà d'afrontar; és a dir, el problema de les minories. Aquestes tenen dues formes, segons estigui o no concentrada geogràficament la minoria en qüestió. Quan ho està, el problema és relativament senzill; es pot resoldre permetent al grup minoritari l'autonomia local, o bé la virtual independència si cal. Abans del 1922, els irlandesos eren un grup minoritari al Regne Unit; tenien el mateix dret que altres ciutadans a votar i enviar representants al Parla-

ment, però com que els seus representants electes gairebé sempre estaven en minoria, el dret era més o menys il·lusori. Aquest problema es va resoldre creant l'Estat d'Irlanda. El mateix problema, essencialment, sorgirà a l'Índia tan bon punt l'Índia sigui lliure. Els musulmans són una minoria i la majoria s'oposen a ser governats pels hindús. És clar que tenen el mateix dret a la independència dels hindús que tenen els hindús a la independència dels britànics. L'autoritat internacional haurà de tenir en compte aquestes minories racials o religioses i permetre un grau major o menor d'autonomia local a qualsevol grup geogràfic, en cas que se sàpiga que la desitja. Però aquesta autonomia local hauria de ser dins d'una federació a la qual s'haurien de reservar certs drets.

La qüestió de les minories que no estan concentrades geogràficament és més difícil. L'exemple més destacat, és clar, és el dels jueus. Crec que l'autoritat internacional hauria de prohibir qualsevol discriminació legal contra qualsevol grup minoritari, amb l'excepció dels grups polítics que apunten a la traïció contra el seu govern nacional o contra la fede-

ració mundial. Les lleis contra els jueus com a tals, o els negres com a tals, haurien de ser declarades, de primer, contràries a la Constitució de la federació mundial. Sens dubte, aquestes disposicions podrien, fins a cert punt, ser evadides. Podria haver-hi, per exemple, un requisit de nivell educatiu per al vot, i que a la pràctica fins i tot els negres amb més estudis no passessin la prova. Però en aquests casos, si fossin prou flagrants, s'hauria de poder apel·lar als tribunals legals internacionals. El pacifista polític és una persona que desitja crear institucions que facin més improbables les guerres. La conclusió a la qual hem arribat és que aquesta persona afavorirà una autoritat internacional que durà a terme les funcions següents: en primer lloc, tindrà el monopoli dels ginys de guerra més importants: els avions, cuirassats, tancs, canons... En segon lloc, es comprometrà a anar a la guerra contra qualsevol Estat que el Tribunal Mundial declari agressor. En tercer lloc, intervindrà en les disputes internes d'un estat quan hi sigui convidat per una minoria suficient, quan a parer seu hi hagi probabilitat de guerra civil i quan una minoria s'hagi apropiat del poder per

la força i il·legalment; però aquesta intervenció serà d'acord amb els principis establerts prèviament en un corpus de dret internacional, i tindrà com a objectiu la promoció o preservació de la democràcia i els drets de les minories. La creació d'un govern internacional d'aquesta mena es troba dins del camp de la política pràctica, més del que suposa molta gent. És l'única manera de fer improbables les grans guerres, i és probable que el món se n'adoni després de la següent guerra mundial, encara que no se n'adoni ara.

Arribo ara a la qüestió del pacifisme individual. Aquesta qüestió és doble: primer, què hauria de fer el pacifista individual? Segon, què hauria de fer el seu govern al respecte?

Hi ha qui sosté que una persona ha d'obeir les lleis fins i tot si la seva consciència li diu que allò que mana la llei és pervers; en qualsevol cas, afegirien alguns, on el govern és democràtic. No puc admetre aquest punt de vista. La disposició a afrontar el càstig per consciència és una qualitat valuosa, i em sabia greu si desaparegués en favor de l'obediència servil del ramat. Ja depassa-

va l'edat militar durant la Primera Guerra Mundial, però vaig deixar clar que, si hagués estat en edat militar, hauria estat un objector de consciència. Pel que fa a aquesta Segona Guerra Mundial, no estic d'acord amb les opinions dels que són objectors de consciència, però, així i tot, els considero un element valuós per la comunitat. Potser el meu sentiment seria diferent si fossin prou nombrosos per a minvar seriosament les possibilitats de victòria, però no ho són. La uniformitat d'opinió és un mal, i pot ser desitjable que uns pocs tinguin una determinada opinió, fins i tot si fos desastrós que la tinguessin molts. Per aquests motius, respecto la persona que, després de la deguda consideració, està seriosament convençuda que no hauria de participar en una guerra, independentment de quines siguin les sancions que se li imposessin.

La qüestió de quina hauria de ser l'actitud del govern envers els pacifistes és més difícil. La persona que va a la guerra incorre en un risc més greu de mort o incapacitat i en la certesa de patir tràngols molt considerables. Si simplement es deixessin en pau els objectors de consciència,

molts simples pròfugs desenvoluparien sobtadament una consciència. És difícil idear-ne proves de veracitat, excepte quan una persona ha estat durant molt de temps membre d'una organització de pacifistes com els quàquers. El govern té, crec, dret a exigir algun tipus de servei, i la majoria dels objectors de consciència estan disposats a emprendre treballs com ara apagar incendis causats per bombardeigs, la qual cosa a Anglaterra durant el pitjor període era almenys tan perillosa com el servei militar. En el cas d'aquells que senten que no poden realitzar cap servei per a un govern en guerra, pot haver-hi dificultats per trobar cap alternativa al càstig, però el càstig no hauria de ser tan sever com per perjudicar la seva utilitat futura.

El pacifisme individual en el món modern és, al meu entendre, molt menys important que no pas el pacifisme polític. Amb els mètodes moderns de propaganda oficial és poc probable que s'estengui, i per tant no serà de cap utilitat, o bé de gaire utilitat, pel que fa a evitar la guerra. L'horror de la guerra que converteix les persones en pacifistes individuals pot, al meu entendre, ser

més fructífer si pren la forma de pensar i donar suport a maneres de prevenir la guerra, sense fomentar la injustícia i l'opressió, més que no pas si se satisfà amb la consagració personal una mica estèril d'una consciència immaculada en un món ple de maldat evitable. El que és més important és posar fi a les grans guerres, i podem ajudar a assolir aquest objectiu ajudant a crear un corpus de dret internacional executat per un poder internacional irresistible, més que no pas mitjançant l'aïllament individual. ■